

MPRA

Munich Personal RePEc Archive

The conflict of interests in the private sector

Krastev, Vladislav

2015

Online at <https://mpra.ub.uni-muenchen.de/100687/>
MPRA Paper No. 100687, posted 31 May 2020 05:33 UTC

КОНФЛИКТЪТ НА ИНТЕРЕСИ В ЧАСТНИЯ СЕКТОР

THE CONFLICT OF INTERESTS IN THE PRIVATE SECTOR

*Ас. д-р Владислав Кръстев,
Югозападен университет „Неофит Рилски“,
Стопански факултет,
катедра „Икономика“,
vladislav_swu@law.swu.bg*

Резюме: Конфликтът на интереси е един актуален проблем, който е предмет на редица дискусии на международно и национално ниво. Понятието намери своето законово определение в Закона за предотвратяване и установяване на конфликт на интереси, с което до голяма степен публичният сектор бе защитен. По този начин частният сектор остана извън приложното поле на закона. Практиката обаче показва, че ситуацията „конфликт на интереси“ се открива и в частния сектор, където се прилагат различни индивидуални подходи за нейното ограничаване.

Ключови думи: конфликт на интереси, корупция, частен сектор, морал

Summary: The conflict of interests is a current issue, which is the subject of many discussions at international and national level. The concept found its legal definition in the Law on Prevention and Detection of Conflict of Interests, by which the public sector was largely protected. Thus the private sector remained outside the scope of the law. In practice, however, the situation of "conflict of interests" is found in the private

sector too, where there are different individual approaches for its limitation.

Keywords: conflict of interests, corruption, private sector, morality

Конфликтът на интереси е едно сложно социално явление, което реално може да бъде открито във всички сфери на обществения живот. Социалното, политическото и икономическото състояние в страната ни допринасят за добрия климат на неговото съществуване и развитие. Въпреки това, България може да се похвали с напредък в борбата срещу предотвратяването с нежеланата ситуация „конфликт на интереси“, чрез създаването на механизми за нейното ограничаване и постепенно елиминиране. Въпреки всички постигнати резултати през годините, българското общество все още е песимистично настроено и несигурно за положителния ефект от провежданата държавна политика в разглежданата област. До настоящия момент предприеманите мерки за противодействие са насочени предимно в публичния сектор.

Целта на настоящия доклад е да се установи дали частният сектор предоставя благоприятна среда за развитие на явлението „конфликт на интереси“ и дали то може да бъде открито там. За постигането на целта е необходимо да се разгледа корупцията в частния сектор, да се проследи връзката между ситуацията „конфликт на интереси“ и понятието „корупция“ и съответно да се установи наличието или липсата на конфликт на интереси в частния сектор.

През годините понятието „конфликт на интереси“ е споменавано в редица нормативни актове, но без да има легална правна дефиниция. Със Закона за изменение и допълнение на Закона за държавния служител, близо година преди Република България да стане пълноправен член на Европейския съюз, се създаде нова алинея 4 на чл. 29а (отм.), която даде така нужното определение на понятието „конфликт на интереси“. Съгласно посочената разпоредба, конфликт на интереси е налице, когато държавен служител или свързано с него лице не са прекратили или са придобили след назначаването му ка-

чеството на едноличен търговец, съдружник, прокурист, член на управителен или надзорен съвет на търговско дружество, което извършва сделки или кандидатства, съответно е определен, за изпълнител по обществена поръчка, с юридическото лице, с чийто ръководител държавният служител се намира в служебно правоотношение. Дадената дефиниция се отнася и за сключването на сделки, кандидатстването и изпълнението на обществена поръчка с търговско дружество с преобладаващо участие на юридическото лице по предходното изречение. Когато декларираният конфликт на интереси не е отстранен в двумесечен срок, той се смята за укрит. Именно това определение постави основите, върху които да се създаде сега действащия Закон за предотвратяване и установяване на конфликт на интереси¹ (ЗПУКИ).

В мотивите към Проекта за Закон за конфликт на интереси (№ 802-01-47 от 02.06.2008 г., 40-ото НС), се посочват няколко основни причини за необходимостта от подобен нормативен акт, а именно:

- необходимостта от въвеждане на единна система за управление на конфликта на интереси – един от главните източници за корупция;
- нарастващата обществена нетърпимост към проявите на конфликт на интереси;
- разпокъсаността на съществуващата нормативна уредба за конфликта на интереси;
- незадоволителният ефект от прилагането на вече съществуващите етични правила и др.

Тук е мястото да се акцентира и върху специфичните цели, които следва да бъдат постигнати с неговото приемане. Сред тях се открояват:

- демонстрирането на категорична политическа воля за непримиримост към използването на властови ресурс и публични средства в частен интерес;

---

¹ Обн., ДВ, бр. 94 от 31.10.2008 г., в сила от 1.01.2009 г.

- създаването на достатъчно гъвкава правна уредба, която да бъде адекватно приложима към разнообразните проявни форми на конфликт на интереси;

- уреждането на обща правна рамка за прилагането на широк спектър от взаимосвързани способности за разкриване и противодействие на конфликта на интереси;

- посочването на институциите и органите, ангажирани в процедурите за предотвратяване и разследване на конфликт на интереси, както и тяхното място и роля;

- уреждането на последиците от конфликт на интереси както по отношение на лицата, така и за действията и актовете, които са резултат от конфликт на интереси и др.

Видно е, че усилията на държавата са насочени главно към предотвратяване, установяване и последващо санкциониране на конфликт на интереси в публичния сектор. За оформянето на тази политика допринася и Европейската комисия със своите ежегодни доклади относно напредъка на България по механизма за сътрудничество и проверка. Именно тези доклади благоприятстват за създаването на Закон за предотвратяване и установяване на конфликт на интереси и последващите изменения в него с цел ограничаване на проявата му в публичния сектор.

Съгласно разпоредбата на чл. 2, ал. 1 от ЗПУКИ „конфликт на интереси възниква, когато лице, заемащо **публична длъжност**, има **частен интерес**, който може да повлияе върху безпристрастното и обективното изпълнение на правомощията или задълженията му по служба“. Следователно според законовото определение, конфликт на интереси може да възникне, когато са налице следните три предпоставки:

1. *лице, заемащо публична длъжност* – това са лицата, изброени в разпоредбата на чл. 3 от ЗПУКИ;

2. *наличие на частен интерес* – определение на понятието е дадено в разпоредбата на чл. 2, ал. 2 от ЗПУКИ¹;

3. *облага* – понятието е дефинирано в разпоредбата на чл. 2, ал. 3 от ЗПУКИ².

От даденото определение следва, че **конфликт на интереси** е възможно да възникне само за лица, заемащи **публична длъжност**. Това от своя страна води до извода, че ситуацията може да бъде открита само в публичния сектор и то само по отношение на лицата, изброени в разпоредбата на чл. 3 от ЗПУКИ. Видно е, че частният сектор е изключен от приложното поле на закона, което е и повод да се направи настоящата разработка.

В условията на съвременната икономическа действителност, частният сектор играе основна роля в производството на стоки и предоставянето на услуги, с което непрекъснато разкрива нови работни места. За създаването и поддържането на подходящ климат за неговото развитие е необходима подкрепата на държавата в насока създаване на условия за развитие на предприятията, намаляване на административната тежест, ограничаване на корупционните практики и задължително насърчаване на инвестициите. В този смисъл партньорствата между публичния и частния сектор могат да се използват за ограничаването на корупцията и конфликта на интереси, което от своя страна ще благоприятства за цялостното развитие и икономически подем на държавата.

Конфликтът на интереси, както е посочено по-горе в доклада, е ситуация, при която лице, заемащо публична длъжност има частен интерес, водещ до облага от материален или нематериален характер,

---

¹ „Частен е всеки интерес, който води до облага от материален или нематериален характер за лице, заемащо публична длъжност, или за свързани с него лица, включително всяко поето задължение“.

² „Облага е всеки доход в пари или в имущество, включително придобиване на дялове или акции, както и предоставяне, прехвърляне или отказ от права, получаване на привилегия или почести, получаване на стоки или услуги безплатно или на цени, по-ниски от пазарните, помощ, глас, подкрепа или влияние, предимство, получаване на или обещание за работа, длъжност, дар, награда или обещание за избягване на загуба, отговорност, санкция или друго неблагоприятно събитие“.

който може да повлияе върху безпристрастното и обективно изпълнение на правомощията или задълженията му по служба. Ако от дадената дефиниция се премахне „лице, заемащо публична длъжност“ и се направи опит конфликтът на интереси да се приложи в частния сектор, то ще има ситуация, при която едно лице, има частен интерес, който може да повлияе върху безпристрастното и обективното изпълнение на неговите служебни права и задължения.

Тук е мястото да се посочат и други опити за даване на определение на ситуацията „конфликт на интереси“, засягаща частния сектор. В този смисъл е твърдението на Крис Макдоналд (Chris MacDonald) от университета Райерсън в Торонто, Канада (Ryerson University), а именно, че конфликтът на интереси може да се дефинира, като ситуация, в която едно лице има частен или личен интерес достатъчен, за да повлияе върху обективното изпълнение на неговите служебни задължения, в качеството му на длъжностно лице, работодател или професионалист.

Конфликт на интереси е налице когато дружество, собственост на член на ръководство, предлага идентични услуги или изделия както тези на дружеството, в чието корпоративно ръководство е той¹.

В доклад на Европейския център за профилактика и контрол на заболяванията е направен опит да се определи ситуацията „конфликт на интереси“, която е възможно да възникне, когато лице, взема решения, от изхода на които то има личен или пряк интерес².

От своя страна, Организацията на икономическо сътрудничество и развитие (ОИСР) предлага следното определение: „Конфликт на интереси представлява конфликт между обществените задължения и частните интереси на длъжностни лица, при който частните интересе-

---

¹ Център за икономическо развитие. Конфликти на интереси в бизнеса. Бизнес етика. С., 2003 г.

² European centre for disease prevention and control, Definition of conflict of interest and the procedure to follow, Stockholm 3 May 2005.

си могат да повлияят по неподходящ начин върху изпълнението на техните служебни задължения и отговорности“¹.

В посочените примери са дадени различни определения на понятието „конфликт на интереси“, но в същото време се откриват сходства в описаните ситуации, а именно че конфликт на интереси възниква, когато едно лице, действащо в определено качество взема решение, от което има частен интерес. В теорията и практиката е прието, че частен е този интерес, който води до облага от материален или нематериален характер.

Ежедневно в частния сектор понятията „конфликт на интереси“ и „корупция“ се заменят едно с друго и то не без основание. Най-често корупцията се определя като злоупотреба със служебна власт за постигане на частни цели, незаконна размяна на пари или услуги за извършването на дължими или недължими служебни действия². Може би по тази причина конфликтът на интереси се определя като една от проявните форми на корупция.

Конфликтът на интереси е ситуация, в която ключови елементи са не само моралът и ценностната система на лицето, а и чувството му за принадлежност към дадена организация. Понятието „нисък морал“ е често използвано в ежедневието и по принцип се употребява по адрес на лица, имащи по-различно разбиране за това кое е добро и кое зло. Прекалено много са факторите, които влияят върху изграждането на личността и затова трудно може да се определи дали две лица имат еднакъв морал и ценностна система. Именно моралът, ценностната система и чувството за принадлежност са трите елемента, които могат да се използват като показатели за възникване на ситуацията „конфликт на интереси“. От изключително значение е дали едно лице има чувство за принадлежност към своя работодател, организация, към екипа, с който работи. В тези случаи, неговият ли-

---

¹ Установяване на конфликт на интереси в процедури за обществени поръчки за структурни действия, Европейска комисия, Европейска служба за борба с измамите (ОЛАФ), 2013 г.

² Къндева, Е., Публична администрация, С., 2007 г.

чен интерес ще бъде в посока интереса на групата и интереса на дружеството. Това е едно идеално състояние, при което дори и да попадне в ситуация, която може да доведе до възникване на конфликт на интереси, лицето ще предприеме действия, които да предотвратят неговата поява.

При противоположната хипотеза, ако лицето няма чувство за принадлежност към конкретното дружество, при създаване на ситуация, която може да доведе до конфликт на интереси, то най-вероятно тя ще се прояви. Това е така, защото конфликтът на интереси възниква в следствие на вътрешната борба между посочените три елемента и личния интерес. Ако възникне и частен интерес, то тогава ще има създадена ситуация на конфликт на интереси и нежеланите последици от нея ще бъдат налице. В тези случаи е напълно възможно лицето да облагодетелства себе си или свързани с него лица за сметка на работодателя си.

В подкрепа на посоченото, може да се даде пример с дейността на търговски дружества занимаващи се главно със строителни дейности: лице, отговарящо за доставката на строителни материали може да закупи некачествен материал от продавач, който умишлено е завишил стойността, след предварителна договорка, с което те да реализират печалба за себе си. Тук ясно проличават неблагоприятните последици за дружеството, които ще възникнат в следствие на реализирания частен интерес. В тази връзка може да се даде и още един типичен пример: дружества, които инвестират в повишаване квалификацията на своя персонал, често пъти понасят загуби поради некоректното използването на получените знания и умения. Твърде често тези кадри създават добри взаимоотношения с клиентите, в следствие на което те могат да предложат извършване на същите услуги извън дружеството, но на по-ниска цена. Много често в практиката именно такива действия водят до финансови затруднения за работодателите, а не рядко довеждат и до обявяване в несъстоятелност.

В подкрепа на направените твърдения до този момент, следва да се отбележи, че още през 1998 г. в свое изследване Джеръми Поуп¹ посочва, че корупцията в частния сектор е широко разпространена. Той набелязва главните сфери, в които се реализират корупционни практики:

- възлагане на поръчки;
- дистрибуторство, лицензи и франчайзи;
- площ за излагане на стоки в обекти за търговия на дребно;
- служебни данни, представляващи техническа и търговска тайна;
- финансов отрасъл;
- освобождаване на бракувана стока;
- спорт.

Също така в своето изследване, Поуп дава насоки и за способите, чрез които могат да се ограничат корупционните практики в частния сектор, а именно:

- наличието на **писмен етичен кодекс**, най-вече в малките фирми, които са особено уязвими;
- извършването на **проверка на препоръките** при наемане на служители;
- създаването на **позитивна работна среда**;
- поддържане на „гореща линия“ за **сигнализиране на нередности** от страна на служителите.

В условията на съвременната действителност, изброените механизми могат успешно да се прилагат в частния сектор за предотвратяване на ситуацията „конфликт на интереси“. В подкрепа на изложеното, все повече дружества се ориентират към създаване на конкретни правила за поведение, под формата на етични кодекси². В тях се въвеждат забрани, чиято цел е именно предотвратяване появата на конфликт на интереси и създаването на корупционни практики.

---

¹ Поуп, Дж., Частният корпоративен сектор, Асоциация „Прозрачност без граници“, 1998 г.

² Например Кодекс за поведение на Telekom Austria Group.

Все по-често се срещат и опити за даване на определение на ситуацията „конфликт на интереси“ като в повечето случаи те са насочени пряко към областта, в която дружеството развива своята стопанска дейност.

Наред с това, както Поуп е установил преди повече от 15 години, важна роля за предотвратяване появата на корупция има и позитивната работна среда.

Тук обаче може да се отбележи, че най-съществената превантивна мярка е ползването на препоръки и тяхната компетентна проверка. Това е единственият начин работодателят да получи достоверна информация за лицето, което кандидатства за обявеното работно място.

В заключение следва да се посочи, че ситуацията „конфликт на интереси“ е един актуален проблем за съвременната действителност, който има своето място както в публичния, така и в частния сектор. Една от адекватната мерки, които частният сектор може да предприеме в борбата с конфликта на интереси и корупционните практики, е въвеждането на изискване за даване на препоръки от бивши работодатели. Тук остава въпросът дали държавата ще предприеме някакви действия в посока ограничаване конфликта на интереси в частния сектор, от което има полза и самата тя.

Източници:

1. Закон за предотвратяване и установяване на конфликт на интереси, Обн.ДВ, бр.94 от 31.10.2008г., посл. изм. ДВ, бр. 12 от 13.02.2015г.
2. Бояджиев Г., Е. Ценков, К. Добрев. (2000). Корупцията в 100 отговора. Център за изследване на демокрацията.
3. Конфликти на интереси в бизнеса. Бизнес етика. (2003). Център за икономическо развитие. С.
4. Кръстев, В. (2012). Ситуацията „КОНФЛИКТ НА ИНТЕРЕСИ“ и действащото законодателство. Международна научна конференция „Право, Управление и медиите през XXI век“. Благоевград 2012. Благоевград: Университетско издателство „Неофит Рилски“.
5. Кръстев, В. (2012). Конфликтът на интереси в българското законодателство (исторически и съвременни аспекти), сб. „Лаборатория за наука – 2012 г.“, научна сесия. Благоевград: Университетско издателство „Неофит Рилски“.
6. Къндева, Е. (2007). Публична администрация, С.

7. Николов, Н. (2011). Нужен е и закон за конфликт на интереси в частния сектор. в. Труд от 19.09.2011.
8. Поуп, Дж. (1998). Частният корпоративен сектор. Асоциация „Прозрачност без граници“.
9. European centre for disease prevention and control, Definition of conflict of interest and the procedure to follow. (2005). Stockholm.
10. MacDonald, C., Michael McDonald and Wayne Norman, (2002). “Charitable Conflicts of Interest,” *Journal of Business Ethics* 39:1-2, 67-74.